MARGARET LITTLE'S VERSLAG VAN HAAR ANALYSE BIJ WINNICOTT VANUIT LACANS SEMINARIE XV

Lieven Jonckheere

Kring 21 oktober 2017

Beginnen met verrassende vaststelling ivm overdracht

- Lacan eigenlijk nooit tot Freud teruggekeerd ivm overdracht
- Maar Lacan heeft meteen geprobeerd om een eigen theorie over overdracht te maken

Lacan keert op allerlei gebieden terug tot Freud (Ubw, drift, herhaling) – maar dus niet ivm overdracht

Hoe komt dat?

Lacan vindt

- dat Freud niet echt een theorie over de overdracht had
  Freud heeft overdracht niet echt geconceptualiseerd, overdracht is geen echt concept bij Freud
  Freud slechts ½ theorie over overdracht heeft ontwikkeld
  - theorie waarin het verlangen van de analysant centraal staat
  - theorie waarin verlangen van de analyticus geen plaats krijgt
- en daardoor laat Freuds theorie over overdracht analyticus niet toe om overdracht te hanteren …

voor Freuds ½ theorie over overdracht verwijst Lacan graag naar
Freuds anekdote over manier waarop Breuers kathartische kuur van Anna O eindigde (in 1883!!)

- doordat Breuer zich beetje teveel voor Anna O interesseerde, moeide mevrouw Breuer er zich mee
- Breuer stopte bruusk Anna O's kuur
- waarop Anna O een soort hysterische bevalling van 'het kind van Dr. Breuer' ensceneerde
- wat daarna gebeurde, is een reconstructie van Lacan (ogv Jones' biografie van Freud)
    - Breuer zou op dat moment in paniek naar Freud gevlucht zijn
    - Freud zou Breuer gerustgesteld hebben met … de uitvinding van 1ste overdrachtstheorietje
        - Lacan resumeert dat overdrachtstheorietje
            - "het is niet jouw verlangen, het is Anna O's hysterisch verlangen"
            - "dat is nu eenmaal de spontaneïteit van het onbewuste in de hysterie"
        - dat impliceert
            - dat Freud de overdracht bepaalt als "herhaling van oedipale liefde tot de vader"
              (cf. voordracht LBilliet in PPaK)
            - dat Freuds overdrachtstheorie Breuer de angst moet besparen van te zien dat hij medeverantwoordelijk is voor de overdracht, dat zijn verlangen daarin is geïmpliceerd

dat overdrachtstheorietje ("het is niet jouw verlangen, het is haar hysterisch verlangen") vist Freud terug op bij het begin van de PA, in gevalsstudie van Dora (1900)
en volgens Lacan zou Freud dat overdrachtstheorietje eigenlijk nooit echt verder uitgewerkt hebben

gevolg is dan ook

- dat Lacan, ivm overdracht, effectief nooit tot Freud is teruggekeerd
- dat Lacan meteen geprobeerd heeft om een eigen theorie over overdracht te maken …
  … waarin het door Freud verdrongen verlangen van analyticus centraal staat – van begin tot einde van zijn onderwijs
  - verlangen analyticus staat al centraal bij begin Lacans eigen theorie over overdracht
    = Intervention sur le transfert" (1950) = vanuit Dora
    - Lacan vertrekt niet vanuit wat Freud in geval van Dora over overdracht zegt
      theorietje dat hij tov Breuer ontwikkelde: overdracht = herhaling oedipale liefde tot vader
    - Lacan vertrekt wel vanuit interactie = dialectiek tussen Freud en Dora
      - daarin verlangen van Freud centraal – dat hij daar nog 'tegenoverdracht' noemt
        tegenoverdracht = Freuds vooroordelen over "mannetje voor vrouwtje"
      - tegenoverdracht Freud verantwoordelijk voor negatieve overdracht
        negatieve overdracht = waardoor Dora plots met haar PA bij Freud stopt
  - verlangen analyticus staat nog altijd centraal bij einde Lacans eigen theorie over overdracht
    = Sém XV acte analytique (1967)
    - analyticus moet zelf meegemaakt hebben wat begin én einde van overdracht is …
      - begin: zelf *parole pleine* (spreken met *sens*) – analyticus = *Sujet supposé Savoir*
      - einde: analysant en analyticus allebei op hun manier een afvalobject (a)
    - en pas vanuit dat einde van de eigen analyse …
      - … zelf analyticus worden
        - wetende dat SsS niets is …
        - … toch verantwoordelijkheid nemen voor overdracht van ander ...
        = *feinte* (op verkeerde been zetten), *porte-à-faux* (in moeilijk parket) – zelfs *Verleugnung* (loochening)
      - … overdrachtstheorie maken
        Je kan slechts serieuze overdrachtstheorie (waarin plaats en aandeel analyticus duidelijk is) – en hantering hebben als je alle kleuren van de overdracht hebt gezien, en met de rest ervan weet te leven (*savoir faire avec*)

      vanuit einde eigen analyse, in de zgn *passe*
      - vindt men eigen positie als analyticus uit
      - levert men zijn eigen bijdrage tot theorie over overdracht
        vindt men zijn eigen overdrachtstheorietje uit??

Freudianen en zelfs Postfreudianen

- keren wel altijd terug tot Freud ivm overdracht …
  … en voegen daar dan hun eigen 'ding' aan toe
  - waarbij het verlangen van de analysant helemaal op de achtergrond geraakt
  - waarbij enkel en alleen nog hun eigen (verdrongen) verlangen tot uiting komt
- cf. triades Lacan
  - Sém XI = klassieke freudianen
    - Abraham
    - Ferenczi
    - Nunberg
  - Sém XV = postfreudianen
    - Rapaport
    - Erikson
    - Winnicott
      - meest interessante postfreudiaan
      - wat zegt Lacan in Sém XV over Winnicott?
        - over Winnicott aan begin én einde les 29/11/67
          parenthese waarin les gegrepen zit, Lacan heel de tijd aan Winnicott gedacht
        - pas echt op Winnicott ingegaan in volgende les 06/12/67 – vanuit onderscheid:
          - klinisch interessante vondst = transitioneel object (afgebroken stukje van A)
          - draak van een theoretische constructie = onderscheid *false Self* en *true Self*
            Lacan stelt ironisch dat het enige *true Self* in Winnicotts theorie en hantering van overdracht het *true Self* van *Winnicott, même* zelf is
            – dwz dat zijn visie op de overdracht een uiting is van zijn eigen verlangen
            cf. minder ironisch over verlangen Winnicott in zijn theorie en hantering van overdracht: Klein en Rivière vonden Winnicotts werk *the result of illness*

ik zal nu even proberen om Winnicotts *true Self* in zijn theorie en hantering van overdracht te laten zien
aan de hand van getuigenis Margaret Little over haar analyse met Winnicott (1949-1955 en 1957)
getuigenis/boek uit 1985: “Psychotic anxieties and containment”

Little zeer goed bekend bij Lacan – als standaard ivm gebruik tegenoverdracht
Lacan volgde Little zelfs een beetje

- Sém I (1953)
  - over Little’s al bij al nog sobere gebruik van tegenoverdracht (1950)
  - bij begin van Little’s analyse met Winnicott (1950)
  - Lacan verwisselt Little wel met Annie Reich!!
- Sém X (1963)
  - over Little’s al heel wat driester gebruik van tegenoverdracht (1957)
    nl *total R (response)* = de analyticus die zichzelf volledig geeft en daarbij zijn *true Self* toont
  - vlak na Little’s analyse met Winnicott (1957)
  - met Little in gedachten dat Lacan zal zeggen dat vrouwen niet alleen de beste maar ook de slechtste analytici kunnen zijn …

wist Lacan in 1966-1967 (Sém XV, over acte Winnicott) dat Little bij Winnicott in analyse was geweest
– en wat zich daarin had afgespeeld??

- Little getuigenis pas in 1985 gepubliceerd
- Lacan echter wel goed ‘ingevoerd’ in Angelsaksische PA – oa als *ami* van Winnicott (toch in 1960)
  en er wordt sowieso veel geroddeld in die milieu’s …

3 analyses Little

- Jungiaan nl X
- klassieke Freudiaan nl Ella Sharpe
  bekend van Lacans analyse van een droom (6 lessen in Sém VI le désir et son interprétation)
- de met niets of niemand vergelijkbare – *hors catégorie* D.W.W. (altijd afkorting!!)

JUNGIAANSE ANALYSE BIJ X (MAN)

- **aanleiding**
  - L leeft samen met vriendin – die instort na *lesbian advances* van collega → therapie
  - L: “Ik moet ook in therapie” (imaginaire, lesbische relatie?)
- **Begin**
  - verlamd op sofa (niet spreken of bewegen)
  - buik gemasseerd
  - ontspant
- **analyse zelf**
  oa oedipale dekherinnering 2j
  - iedereen hoest
  - isolement L tov imaginaire relatie moeder/zus – met vader die kwaad is op L
- **effecten**
  - verdwijnen somatische symptomen – welke??
  - L los van vriendin
  - L wordt psychotherapist (aangemoedigd door X)
- **einde**
  - X doet realitycheck van de oedipale dekherinnering van L
    stelt vast dat vader sympathiek is en moeder onuitstaanbaar
  - X zegt: “Be Yourself! – L: “maar ik weet niet wat dat is, *myself*!”
    psychotherapist zijn = *false Self??*
  - worden vrienden
    verwijst L door naar Sharpe

KLASSIEKE ANALYSE MET ELLA SHARPE

1ste keer 1938

een gemiste ontmoeting

- doorverwezen door vorige therapeut X
- meteen ambivalentie
  - L 'ziet' S *in a grey mist, like a spider in a web that was her hair* → paniek
  - *strange attraction* (unheimlich)

  → gaat op de loop

2de keer 1940

- <u>aanleiding</u>
  L *emotionally involved* met pt (tegenoverdracht!!)
- <u>meteen op sofa – met VA</u>
  → weer *near hallucinatory* angstvisioen van S
- <u>L moet gaan zitten – met dubbele benadering door S</u>
  - constante *struggle* tussen 2 visies
    - Little
      - "ik ben psychotisch" (problemen met *existence* & *identity*) gebaseerd op *actual childhood experiences* nl "omdat moeder psychotisch was"
      - overdracht moet psychotisch zijn
        transference psychosis = psychotisch worden in overdracht
        bv 1ste sessie: L zeit Sharpe in *a grey mist, like a spider in a web that was her hair*
    - Sharpe
      - behandelt L als neurotisch = problemen met castratie vanuit oedipale fantasieën tov ouders
      - overdracht moet neurotisch zijn → overdracht wordt voortdurend oedipaal geïnterpreteerd
        - wat je denkt over je ouders = fantasieën die je op mij overdraagt
        - wat ik in realiteit ben (oud/ziek/hartlijdster) doet niet ter zake
          je wil voor mij zorgen zoals voor je moeder … die je altijd wou vernietigen
        - vader van L sterft → L wil *maidenspeech* als psychoanalytica niet geven
          - S moedigt L aan, L doet het, S zeer content met succes van L
          - S interpreteert onwil vanuit oedipale overdracht op haarzelf!! schuldgevoel vanuit *envy* tov mijn talige creativiteit – zoals vroeger tov moeder

    struggle resulteert in groeiende vijandigheid L tov S
  - om uit die strijd te geraken, als oplossing voor die vijandigheid
    - tact: S behandelt L *as if I were a guest*
    - S moedigt L op haar beurt aan om psychoanalytica te worden …

- Einde
  - vanuit verlangen Sharpe (naderende dood!!)
    - geen analyse for the sake of analyse
    - sterft meteen daarop
  - L
    - kwaad op S: weer onmogelijk maken om te rouwen
    - wel los van ‘vriendin’ – en eerste seksuele relatie met man

ONVERGELIJKBARE ANALYSE MET D.W.W.

1ste analyse 1949-1955

- begin
  - 48j
  - overdracht vooraf – vanuit 3 preliminaire 'ervaringen' met W
    - W wijst op realiteit (air raid) tijdens vergadering analytici (die daar dus niet op letten
    - W verwijst kind naar L door – angst L
    - W lezing over 'hoe verdedigt moeder zich tegen depressie'
  - Ook weer 1ste mislukte ontmoeting
    - L heeft moeten wachten tot plek vacant was (cf. infra *queuing up* voor *full regression*)
    - L trekt staart in – wil volop voor nieuwe seksuele relatie met man gaan
    - W laat L gaan – maar houdt vacante plek
  - 1ste sessie = eigenlijke begin
    - L weer verlamd door terror op sofa = *being unobtrusive* (onopvallend)
    - W: *"I don't know, but I have the feeling that you're shutting me out for some reason"*
    - L gerustgesteld door *I do not know*
- analyse zelf = 2 *full regressions*
  - 1ste *full regression* – tijdens de sessies, in bureau W
    - begin/aanleiding 1ste *full regression*
      - *passage à l'acte* L
        L rondlopen in bureau / zoekt uitweg → breekt vaas met witte seringen
      - ongelukkige reacties W
        - W vlucht → W terug op einde sessie: "je mocht dat gerust later opruimen!" (nog een hele analyse daarvoor??)
        - volgende sessie staat daar weer identieke vaas met witte seringen
          W geeft toe dat vaas waardevol was – en dat hij gekwetst was door *passage à l'acte* van L
    - 1ste *full regression* in bureau W
      - *spasms of terror* – en gedraagt zich als kind (grijpt handen W)
      - wordt compleet depressief
    - reacties W op 1ste *full regression*
      soort *Spaltung* bij Winnicott: *holding* ↔ mee regresseren

- reacties W op 1ste *full regression*
  soort *Spaltung* bij Winnicott: *holding* ↔ mee regresseren
  - *holding* (*containment*??) = W neemt *full responsibility* voor L
    - psychisch = verdragen infantiel gedrag L
    - fysiek = in de hand houden L
      - houdt urenlang handen L tussen de zijne
        houdt handen rond hoofd L – en zegt "je herbeleeft je geboorte, kind heeft pijnlijk zwaar hoofd na geboorte
      - wordt weer dokter: onderzoekt L voortdurend
    - verbiedt L
      - bv rijden (neemt autosleutels af)
      - bv opleiding als analytica *on hold* (soort rijopleiding!!)
    - diagnose borde*rline-psychotic* van L
      "ziekte zijn slechts *patches of illness*" (cf. *plaques* MS) in een gezonde persoon"
  - mee regresseren = W is even onverantwoordelijk als L
    - hoe
      - tijd verdwijnt
        veel langere sessies zonder extra kosten / elke dag
      - emoties meeleven
        - weent mee om haar verlies / haat mee haar moeder
        - "allemaal de fout van je moeder, je was beter af zonder haar"
      - begint zelf VA oa over vermoeidheid door scheiden en hertrouwen
      - laat zich door L interpreteren
        L wijst W op realiteit van zijn lichaam (cf. Ferenczi)
        bv "je hebt hartprobleem" (L altijd bekommerd om gezondheid analyticus!)
    - wel grenzen op mee regresseren
      very British vorm van *maintaining healthy observing ego*
      - belang *good manners* tov pt
      - regresseert slechts met 1 pt per keer = pts *having to queue up*
        praktijk Winnicott:
        - allemaal neurosen → W gebruikt standaardtechniek
        - -1 niet-neurose (psychose/borderline)
          - geen tegenindicatie voor PA … maar slechts 1 per 1 in analyse
          - W vindt geval per geval, 1 per 1, zijn *inconceivably private technique* uit
    - desondanks toch telkens zelf uitgeput, depressief (cf. valt in slaap)

- 2de *full regression* – tijdens hospitalisatie
  - aanleiding 2de *full regression* (soort omkering tov aanleiding 1ste regressie)
    - resultaat 1ste *full regression*
      L ontploft tov moeder → L breekt tijdens vakantie haar enkel
      - straf voor agressie tov moeder
      - Winnicotts interpretatie van dat accident
        - W interpreteert accident binnen overdracht als straf voor scheiding van hemzelf
          ↔ L: "ik moest leven voor mijn moeder (cf. moeder pakt L bij polsen om haar te kalmeren) – en dus moest ik iets breken om uit greep van moeder te geraken"
        - W vreest dat accident richting zelfmoord ging
          - *passage à l'acte* W: hospitalisatie L tijdens volgende vakantie
          - L wil niet → I agressie
            - L valt W aan – W moet L bij polsen pakken (cf. moeder!!)
            - L klampt zich aan jas van W vast, als een kind
  - 2de *full regression* tijdens hospitalisatie
    - L schrijft melancholische poëzie – en wil gerust gelaten worden
    - L wil rust, maar wordt toch voortdurend gestoord → slaat poetsvrouw op kont (homo)
      - escaleert in orgie van kapotsmijten = *wreckage*=puinhoop=brokken
      - paranoia tov verpleegsters=*devils*
    - L klampt zich vast aan 2 transitionele objecten
      - zakdoek van W
      - zelfgekochte sjaal
    - *full regression to dependence*
      - *playing, roaming* = kind uithangen
      - 'schizofreen'=wild schilderen
        creatie via destructie (van doek + verftubes)
        I realised that the wreckage itself was a creation
  - antwoord op 2de *full regression*
    - echte *infant care* (was bij W slechts *token infant care*)
      place = holding (being, holding and looking after me = good enough mother??) ↔ eigen *early environment* (slechte moeder)
    - aandeel W
      - niet meer gevlucht, laat L niet alleen met *wreckage* (brokken) maar neemt zijn verantwoordelijkheid (hospitalisering)
      - W regresseert niet meer zelf mee …
        … maar superviseert (= *holding*) ahw voortdurend de regressie
  - einde 2de *full regression*

    - einde 2de *full regression*
        - regressie verliest zin voor L
            - wordt depressief van hospitaal
            - zelfmoord? nee, is *victory for crazy world!*
        - W geeft regressie nieuwe zin
            - L heeft zin om W alles te vertellen (zoals kind aan moeder)
            - W geeft nieuwe zin aan regressie:
              "je bent psychisch vernietigd geweest (door moeder), maar overleefde lichamelijk
              en dit herleef je nu emotioneel"
            - *anxiety relieving* – telkens L daaraan denkt
- einde 1ste analyse
    - worden allebei *human / real living person*:
        - genot = *play* (basis voor creativiteit)
        - weten
            - *gossip / information / serious discussion* (ivm realiteit)
            - over huwelijk/vakantie/muziek/vrienden/etc
    - geleidelijke afbouw
      met zelfgevraagde prijsverhoging
    - *I agreed to finish*

2de analyse 1957

- aanleiding
  2de seksuele relatie met man – is weer oedipaal
- 1 x week
- einde
  W zegt "je moet je eigen verantwoordelijkheden opnemen!" = *"be yourself"*
  (cf. einde Jungiaan – maar nu niet voor hem, maar voor mezelf mijzelf zijn
  Jungiaans (false) *Self* ≠ Winnicotts (true) *Self*

post-analyse – wat blijft er (waarvoor biedt psychoanalyse geen oplossing)

- (borderline)strijd tussen ziekte en gezondheid blijft
  bv weer hospitaal – maar gezondheid haalt het
- angst blijft
- overdracht met ambivalentie blijft
    - L kwaad op W voor wat hij niet zag of verkeerd verstond
    - maar *overriding feeling* is *gratitude* L tov W
      → getuigen (cf. passe): *I must take the risks … or something really valuable will go waste*
      valuable = Winnicotts verlangen (niet haar eigen verlangen??)